משנה

הַמַּחֲלִיף עִם חבירו פָּרָה שלו בַּחֲמוֹר של חבירו, ומשך את החמור לרשותו ונקנית פרתו לחבירו בקנין חליפין, וְנמצא שֶׁיָּלְדָה הפרה וולד, ולא ידוע אם ילדה קודם החליפין או אחריו, וְכֵן הַמּוֹכֵר את שִׁפְחָתוֹ הכנענית בכסף, וְנמצא שֶׁיָּלְדָה ולד, ולא ידוע אם ילדה קודם המכירה או אחר המכירה, זֶה – המוכר אוֹמֵר הפרה או השפחה ילדו עַד שֶׁלֹּא מָכַרְתִּי, ונמצא שהולד שלי הוא, שהרי אותו לא מכרתי, וְזֶה – הקונה אוֹמֵר הפרה או השפחה ילדו מִשֶּׁלָּקַחְתִּי – אחר שכבר קניתי אותה והולד שלי הוא, הרי הדין שיַּחֲלוֹקוּ המוכר והקונה בולד, שוה בשוה.

אם הָיוּ לוֹ – למוכר שְׁנֵי עֲבָדִים אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכֵן אם היו לו שְׁתֵּי שְׁדוֹת אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, ומכר אחד מהם ולא ידוע איזה מהם מכר, זֶה – המוכר אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ איזה מכרתי, וְזֶה – הקונה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ איזה קניתי, יַחֲלוֹקוּ. ומעתה, בְּשֶׁלָּמָא לְרַבָּא – אמנם לפי ביאורו של רבא יובן דיני משנתינו, מִדְּסִיפָא – כשם שבסוף המשנה שנינו דין יחלוקו בטענות שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא, שהרי אינם יודעים אם גדול או קטן מכר לו, כמו כן רֵישָׁא נַמִּי – גם בתחילת המשנה באופן שמחליף פרה בחמור וילדה, מדובר בטענות שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא, שאינם יודעים אם ילדה קודם מכירה או אחר מכירה, ולכך יחלוקו. אֶלָּא לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמַר אִין – יחלוקו – אכן אָמַר סוּמְכוֹס יחלוקו אֲפִילּוּ כשהבעלי דינים טוענים 'בָּרִי וּבָרִי', וברישא של משנתינו מדובר שהבעלי דינים טוענים 'ברי', ולכך יחלוקו, אם כן קשה הַשְׁתָּא – אחר ששנינו ברישא שב'בָּרִי וּבָרִי' אָמַר סומכוס יַחֲלוֹקוּ, 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא' מִיבַּעְיָא – וכי צריך להשמיענו בסיפא שיחלוקו גם בשמא ושמא, הרי פשוט שכן הוא. מתרצת הגמרא: אִי מְשׁוּם הָא – אם מחמת קושיא זו תרצה לדחות את דברי רבה בר רב הונא, לֹא אִירְיָא – אין לך הכרח לכך, משום שיש לפרש דתָּנָא סֵיפָא לְגַלּוֹיֵי רֵישָׁא – שהתנא בסוף המשנה בא לגלות ולברר את הדין שבתחילת המשנה, שֶׁלֹּא תטעה וְתֹאמַר שברֵישָׁא מדובר בטענות 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא' ולכך יחלוקו, אֲבָל אם יטענו 'בָּרִי וּבָרִי' לֹא חולקים, משום כך תָּנָא – שנה התנא בסֵיפָא דין יחלוקו באופן שטוענים 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא', וּמִבָּלְ – מתוך זה תדע דְּברֵישָׁא מדובר בטענות 'בָּרִי וּבָרִי', וַאֲפִילּוּ הכי – שטוענים ברי יַחֲלוֹקוּ.

הגמרא מוסיפה להקשות ממשנתינו על תירוצו של רבה בר רב הונא: תָּנַן במשנתינו, אם היו למוכר שני עבדים אחד גדול ואחד קטן ומכר אחד מהם ולא ידוע איזה מהם מכר, זֶה – הקונה אוֹמֵר גָּדוֹל לקחתי, וְזֶה – המוכר אוֹמֵר קָטָן מכרתי, יְשָׁבַע הַמּוֹכֵר שֶׁקָּטָן מָכַר ויטול הקונה את הקטן. ומעתה, בְּשֶׁלָּמָא לְרַבָּא – אמנם יובן דין זה לפי רבא דְּאָמַר כִּי אָמַר סוּמְכוֹס דין יחלוקו הוא דווקא כשטוענים 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא', אֲבָל בטענות 'בָּרִי וּבָרִי' לֹא אָמַר סומכוס יחלוקו, שמְּשׁוּם הָכִי שנינו שבאופן זה שטוענים טוענים ברי יְשָׁבַע המוכר ויפטר מליתן לקונה את העבד הגדול. אֶלָּא לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמַר אִין – אכן אָמַר סוּמְכוֹס דין יחלוקו אֲפִילּוּ כשטוענים 'בָּרִי וּבָרִי', אם כן קשה אַמַּאי – מדוע שנינו באופן זה ששניהם טוענים ברי שיְּשָׁבַע המוֹכֵר, הלא יַחֲלוֹקוּ מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה צריך לפסוק דין יחלוקו, שהרי אף באופן זה אומר סומכוס את דינו שיחלוקו. מתרצת הגמרא: מוֹדֶה סוּמְכוֹס שלא חולקין הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁבוּעָה דְּאוֹרַיְיתָא – באופן שחייב לישבע שבועה מן התורה, וכיון שבאופן זה במשנתינו מדובר שהמוכר הודה במקצת, שהרי הודה שעבד קטן או שדה קטנה מכר לו, וחייב שבועת 'מודה במקצת' מן התורה, כָּרְבָעְיָנָן לְמֵימַר לְקַמָּן – כפי שיתבאר בהמשך הגמרא (לקמן ע"ב), לכך מודה סומכוס שאחר שנשבע שלא מכר את הגדול שוב אין מחייבים אותו לחלוק, אלא נותן לקונה את הקטן: שנינו במשנה: הָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן [וְכוּ'], זה אומר גדול קניתי וזה אומר קטן מכרתי, ישבע המוכר שהקטן מכר. ולעיל התבאר שחיוב שבועה זו הוא מדין 'מודה במקצת', שהרי הקונה תובע עבד גדול והמוכר מודה שעבד קטן או שדה קטנה מכר לו. שואלת הגמרא: אַמַּאי יְשָׁבַע המוכר שמכר את הקטן, הרי בְּמָה שֶׁטּוֹעֲנוֹ – שתבעו הלוקח בעבד הגדול, לֹא הוֹדֶה לוֹ המוכר כלל בעבד זה, וּבְמָה שֶׁהוֹדֶה לוֹ המוכר בעבד הקטן, לֹא טוֹעֲנוֹ הלוקח כלל על עבד זה, וחיוב שבועת מודה במקצת הוא רק באופן שהודה במקצת ממה שנתבע, וכאן על אותו עבד שתבעו כאשר טוענים הבעלי דינים 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא', אֲבָל בטענות 'בָּרִי וּבָרִי' לֹא אָמַר יחלוקו, וּמכל מקום אפשר ליישב משנתינו כדעת סומכוס, משום דתְּנִי – תְּשָׁנֶה במשנתינו 'זֶה – המוכר אוֹמֵר שֶׁמָּא עַד שֶׁלֹּא מָכַרְתִּי ילדה, וְזֶה – הקונה אוֹמֵר שֶׁמָּא מִשֶּׁלָּקַחְתִּי ילדה', והיינו שאף במשנתינו היו טענותיהם 'שמא', ולכך יחלוקו בסומכוס.

הגמרא מקשה ממשנתינו על תירוצו של רבה בר רב הונא: תָּנַן – שנינו בסוף משנתינו, אם היו למוכר שני עבדים אחד גדול ואחד קטן ומכר אחד מהם ולא ידוע איזה מהם מכר, זֶה – המוכר אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ איזה מכרתי, וְזֶה – הקונה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ איזה קניתי, יַחֲלוֹקוּ. ומעתה, בְּשֶׁלָּמָא לְרַבָּא – אמנם לפי ביאורו של רבא יובן דיני משנתינו, מִדְּסִיפָא – כשם שבסוף המשנה שנינו דין יחלוקו בטענות שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא, שהרי אינם יודעים אם גדול או קטן מכר לו, כמו כן רֵישָׁא נַמִּי – גם בתחילת המשנה באופן שמחליף פרה בחמור וילדה, מדובר בטענות שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא, שאינם יודעים אם ילדה קודם מכירה או אחר מכירה, ולכך יחלוקו. אֶלָּא לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמַר אִין – אכן אָמַר סוּמְכוֹס יחלוקו אֲפִילּוּ כשהבעלי דינים טוענים 'בָּרִי וּבָרִי', וברישא של משנתינו מדובר שהבעלי דינים טוענים 'ברי', ולכך יחלוקו, אם כן קשה הַשְׁתָּא – אחר ששנינו ברישא שב'בָּרִי וּבָרִי' אָמַר סומכוס יַחֲלוֹקוּ, 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא' מִיבַּעְיָא – וכי צריך להשמיענו בסיפא שיחלוקו גם בשמא ושמא, הרי פשוט שכן הוא. מתרצת הגמרא: אִי מְשׁוּם הָא – אם מחמת קושיא זו תרצה לדחות את דברי רבה בר רב הונא, לֹא אִירְיָא – אין לך הכרח לכך, משום שיש לפרש דתָּנָא סֵיפָא לְגַלּוֹיֵי רֵישָׁא – שהתנא בסוף המשנה בא לגלות ולברר את הדין שבתחילת המשנה, שֶׁלֹּא תטעה וְתֹאמַר שברֵישָׁא מדובר בטענות 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא' ולכך יחלוקו, אֲבָל אם יטענו 'בָּרִי וּבָרִי' לֹא חולקים, משום כך תָּנָא – שנה התנא בסֵיפָא דין יחלוקו באופן שטוענים 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא', וּמִבָּלְ – מתוך זה תדע דְּברֵישָׁא מדובר בטענות 'בָּרִי וּבָרִי', וַאֲפִילּוּ הכי – שטוענים ברי יַחֲלוֹקוּ.

הגמרא מוסיפה להקשות ממשנתינו על תירוצו של רבה בר רב הונא: תָּנַן במשנתינו, אם היו למוכר שני עבדים אחד גדול ואחד קטן ומכר אחד מהם ולא ידוע איזה מכר, זֶה – הקונה אוֹמֵר גָּדוֹל לקחתי, וְזֶה – המוכר אוֹמֵר קָטָן מכרתי, יְשָׁבַע הַמּוֹכֵר שֶׁקָּטָן מָכַר ויטול הקונה את הקטן. ומעתה, בְּשֶׁלָּמָא לְרַבָּא – אמנם יובן דין זה לפי רבא דְּאָמַר כִּי אָמַר סוּמְכוֹס דין יחלוקו הוא דווקא כשטוענים 'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא', אֲבָל בטענות 'בָּרִי וּבָרִי' לֹא אָמַר סומכוס יחלוקו, שמְּשׁוּם הָכִי שנינו שבאופן זה ששניהם טוענים ברי יְשָׁבַע המוכר ויפטר מליתן לקונה את העבד הגדול. אֶלָּא לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמַר אִין – אכן אָמַר סוּמְכוֹס דין יחלוקו אֲפִילּוּ כשטוענים 'בָּרִי וּבָרִי', אם כן קשה אַמַּאי – מדוע שנינו באופן זה ששניהם טוענים ברי שיְּשָׁבַע המוֹכֵר, הלא יַחֲלוֹקוּ מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה צריך לפסוק דין יחלוקו, שהרי אף באופן זה אומר סומכוס את דינו שיחלוקו. מתרצת הגמרא: מוֹדֶה סוּמְכוֹס שלא חולקין הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁבוּעָה דְּאוֹרַיְיתָא – באופן שחייב לישבע שבועה מן התורה, וכיון שבאופן זה במשנתינו מדובר שהמוכר הודה במקצת, שהרי הודה שעבד קטן או שדה קטנה מכר לו, וחייב שבועת 'מודה במקצת' מן התורה, כָּרְבָעְיָנָן לְמֵימַר לְקַמָּן – כפי שיתבאר בהמשך הגמרא (לקמן ע"ב), לכך מודה סומכוס שאחר שנשבע שלא מכר את הגדול שוב אין מחייבים אותו לחלוק, אלא נותן לקונה את הקטן: שנינו במשנה: הָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן [וְכוּ'], זה אומר גדול קניתי וזה אומר קטן מכרתי, ישבע המוכר שהקטן מכר. ולעיל התבאר שחיוב שבועה זו הוא מדין 'מודה במקצת', שהרי הקונה תובע עבד גדול והמוכר מודה שעבד קטן או שדה קטנה מכר לו. שואלת הגמרא: אַמַּאי יְשָׁבַע המוכר שמכר את הקטן, הרי בְּמָה שֶׁטּוֹעֲנוֹ – שתבעו הלוקח בעבד הגדול, לֹא הוֹדֶה לוֹ המוכר כלל בעבד זה, וּבְמָה שֶׁהוֹדֶה לוֹ המוכר בעבד הקטן, לֹא טוֹעֲנוֹ הלוקח כלל על עבד זה, וחיוב שבועת מודה במקצת הוא רק באופן שהודה במקצת ממה שנתבע, וכאן על אותו עבד שתבעו

גמרא

שנינו במשנה: החליף פרה בחמור וילדה הפרה, ומסופקים אימתי ילדה ברשות מוכר או ברשות לוקח, יחלקו המוכר והקונה בולד. שואלת הגמרא: אַמַּאי – מדוע יַחֲלוֹקוּ, וְלֵיחֲוֵי בִּרְשׁוּת דְּמַאן קַיְימָא – הרי יש לראות ברשות מי נמצא הולד ומוחזק בו, וְלֵיחֲוֵי אִידָךְ – והשני הבא להוציא ממנו יהיה עליו דין הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה שהממון שלו הוא, ולכך אף כאן נשאיר את הולד ביד מי שנמצא ברשותו ולא יוכל השני להוציא ממנו אלא בראיה. מיישבת הגמרא: אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַבִּין אָמַר שְׁמוּאֵל, מדובר בְּאופן שהפרה עוֹמֶדֶת בַּאֲגַם – במקום המרעה ולכך אין הולד ברשות אחד מהם. ולענין שֶׁפָּחָה נַמִּי מדובר דְּקַיְימָא בְּסִימְטָא – שולדה נמצא בקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים שמוברים שם בהמות ועבדים, ואינו ברשות אחד מהם. שואלת הגמרא: וְנוֹקְמָא אַחֲזָקַת דְּמָרָא קַמָּא – הלא עדיין יש לנו להעמיד את הולד בחזקת בעליו הראשון דהיינו המוכר, וְלֵיחֲוֵי אִידָךְ – והשני [הקונה] הבא להוציא מחזקת המוכר יהיה עליו דין הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. מיישבת הגמרא: הָא מַנִּי – משנה זו שיטת סוּמְכוֹס הִיא, דְּאָמַר סומכוס (ב"ק מו.) מָמוֹן הַמּוּטָּל בְּסָפֵק אם הוא של אחד או של שני, חוֹלְקִין בו בעלי הדינין בְּלֹא שְׁבוּעָה.

שואלת הגמרא: אִימּוֹר – אימתי מצינו דְּאָמַר סוּמְכוֹס ממון המוטל בספק חולקין, בְּ'שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא' – כאשר שני הבעלי דינין טוענים טענת שמא שלי הוא הממון, ולא ברור להם של מי הוא, כגון מה ששנינו (ב"ק מו.), שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה מת בצידה, ואין ידוע אם מחמת נגיחת הפרה מת, או נולד קודם לכן ומת מחמת דבר אחר, ונמצא ששני הבעלי דינים טוענים שמא. אבל בְּ'בָּרִי וּבָרִי' – שכל אחד מבעלי הדינים טוען טענת ברי [ברור] לי שכך היה, ושלי הוא אותו ממון, כגון בנידון משנתינו שהקונה טוען ברי שילדה אחר המכירה והמוכר טוען ברי שילדה קודם המכירה, מִי אָמַר – האם אף באופן זה אמר סומכוס ממון המוטל בספק חולקים. מיישבת הגמרא: אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אֵין – אכן אָמַר סוּמְכוֹס ממון המוטל בספק חולקים אֲפִילּוּ בְּאופן שטענו הבעלי דינים 'בָּרִי וּבָרִי', ולכך אף במשנתינו ששניהם טענו ברי הדין יחלוקו כשיטת סומכוס.

רבא מיישב את משנתינו באופן אחר: רַבָּא אָמַר, לְעוֹלָם – אמנם כִּי אָמַר סוּמְכוֹס – לא אמר סומכוס ממון המוטל בספק חולקין אלא

המשך בעמוד י

הרי הוא כופר הכל, ומדוע חייב שבועת מודה במקצת. **וְעוֹד** שואלת הגמרא: אפילו אם תיישב שהמשנה סוברת כהשיטות שאף טענו דבר אחד והודה לו בדבר אחר חייב שבועה, הלא באופן זה יש לו להיפטר משבועת מודה במקצת משום שֶׁהֵילֵךְ **הוּא**, כלומר, המודה לחבירו שחייב לו מקצת ממה שתובעו ומוכן ליתן לו מיד את מה שהודה לו, הרי הוא פטור משבועת מודה במקצת, ואף במשנתינו הרי זה כאילו אמר לו 'הילך', כלומר קח לך את העבד הקטן, ואין לו להתחייב בשבועה לדעת הסוברים (לעיל ד.) ש'הילך' פטור משבועה. **וְעוֹד** קשה, איך ישבע, הרי כלל הוא שאֵין **נִשְׁבָּעִין עַל הָעֲבָדִים.**

הגמרא מתרצת בכמה אופנים. תירוץ ראשון: **אָמַר רַב**, מדובר במשנה **בְּאוֹפֶן שֶׁטָּעָנוּ** [–תבעו] **דְּמֵי** עבד, וכגון ששלח את חבירו שיקנה עבורו עבד ולצורך כך נתן לו מעות, והשליח לא קנה את העבד, ותבע המשלח את הדמים שנתן לו לצורך הקנין, המשלח אומר נתתי לך **דְּמֵי עֶבֶד גָּדוֹל** ואותם תשיב לי, והשליח אומר נתת לי **דְּמֵי עֶבֶד קָטָן** ואותם אחזיר לך. וכן בענין שדה, מדובר ששלחו לקנות לו שדה ונתן לו מעות, המשלח אומר נתתי לך **דְּמֵי שָׂדֶה גְּדוֹלָה** ואותם תשיב לי, והשליח אומר נתת לי **דְּמֵי שָׂדֶה קְטַנָּה** ואותם אחזיר לך. ונמצא שהודה לו במה שתבעו, שהרי תבעו דמים והודה לו במקצת דמים, ואף אין זה הילך, כיון שאין דמי העבד הקטן מזומנים ליתנם מיד, אלא יתן אותם אחר כך. תירוץ שני, **וּשְׁמוּאֵל אָמַר**, מדובר במשנה במוכר וקונה, **וּבְאוֹפֶן שֶׁטָּעָנוּ** הקונה **כְּסוּת** [–בגד] של **עֶבֶד גָּדוֹל** מכרת לי, והמוכר אומר **כְּסוּת** של **עֶבֶד קָטָן** מכרתי לך. וכן בענין שדה, הקונה אומר שיעור **עוֹמְרֵי שָׂדֶה גְּדוֹלָה** מכרת לי, והמוכר אומר שיעור **עוֹמְרֵי שָׂדֶה קְטַנָּה** מכרתי לך, ובאופן זה מודה הוא על מקצת הטענה, שהרי הודה בחלק משיעור עמרי שדה גדולה, ואף אין זה 'הילך'.

שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא עַל תֵּירוּצוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל: מַה מּוֹעִיל שֶׁהֶעֱמִידָנוּ
משׁנָתֵינוּ בְּתוֹבֵעַ כְּסוּת, הֲלֹא עֲדַיִן כְּסוּת מַה שֶּׁטָּעָנוּ – בִּכְסוּת עֶבֶד
גָּדוֹל שֶׁתּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ **לֹא** הוֹדָה לוֹ כְּלָל, וּמַה שֶּׁהוֹדָה לוֹ הַמּוֹכֵר בִּכְסוּת
שֶׁל עֶבֶד קָטָן **לֹא** טָעָנוּ הַקּוֹנֶה כְּלָל, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הוֹדָה בְּמִקְצַת
הַתְּבִיעָה, וּמְדוּעַ חַיָּיב שְׁבוּעַת מוּדָה בְּמִקְצָת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
כְּרַאֲמַר – כְּשֵׁם שֶׁפֵּירֵשׁ **רַב פָּפָּא** בַּהֶמְשֵׁךְ הַסּוּגְיָא שֶׁמְּדוּבָּר **בְּרַיְילְפִי**
– בְּגַד מְחוּבָּר גָּדוֹל, שֶׁהֵרוֹצֶה בְּגַד קָטָן חוֹתֵךְ מִמֶּנּוּ וּמְקַצְּרוֹ
בְּאַמְצָעוֹ וְחוֹזֵר וְתוֹפְרוֹ, **הָכָא** נַמִּי בְּתֵירוּצוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל יֵשׁ לְפָרֵשׁ
שׁ'כְּסוּת' זוֹ שֶׁתּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ מְדוּבָּר **בְּרַיְילְפִי**, וְהַיְינוּ שֶׁהַקּוֹנֶה תּוֹבֵעַ אֶת
כָּל הַבֶּגֶד הַגָּדוֹל, וְהַמּוֹכֵר טוֹעֵן לֹא מְכַרְתִּי לָךְ אֶלָּא חֲתִיכָה מִמֶּנּוּ
הָרְאוּיָה לְעֶבֶד קָטָן, וְנִמְצָא שֶׁהוֹדָה הַמּוֹכֵר בְּמִקְצַת אוֹתוֹ בֶּגֶד
שֶׁתּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ הַקּוֹנֶה, וְלָכֵן נִשְׁבַּע כְּדִין מוּדֶה בְּמִקְצָת.
מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עַל תֵּירוּצוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל: קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי
הוֹשַׁעְיָא, מֵידֵי 'כְּסוּת' קָתָנֵי – וְכִי בְּמִשְׁנָתֵינוּ שָׁנִינוּ שֶׁתּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ
'כְּסוּת', 'עֶבֶד' קָתָנֵי – הֲלֹא שָׁנִינוּ שֶׁתּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ 'עֶבֶד', וְהֵיאַךְ אֶפְשָׁר
לְפָרֵשׁ אֶת נִידּוֹן מִשְׁנָתֵינוּ בִּכְסוּת עֶבֶד.
מַחְמֶת קוּשְׁיָא זוֹ מִתֵּרֶץ רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אִם מִשְׁנָתֵינוּ בְּאוֹפֶן אַחֵר: **אֶלָּא**
אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא, מְדוּבָּר בְּמִשְׁנָתֵינוּ **כְּגוֹן** שֶׁהַקּוֹנֶה **טָעָנוּ** מִכְּרַת לִי
עֶבֶד גָּדוֹל **בִּכְסוּתוֹ**, **וְשָׁדֶה** גְּדוֹלָה **בְּעוֹמְרֶיהָ**, וְהַמּוֹכֵר טוֹעֵן לֹא מְכַרְתִּי
אֶלָּא עֶבֶד קָטָן בִּכְסוּתוֹ וְשָׂדֶה קְטַנָּה בְּעוֹמְרִיהּ, וְאַף שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִים
עַל עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת, מִכָּל מָקוֹם בְּאוֹפֶן זֶה כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב
שְׁבוּעַת מוּדֶה בְּמִקְצַת הַכְּסוּת אוֹ הָעוֹמְרִים שֶׁהֵם מִטַּלְטְלִין,
מְגַלְגְּלִין עָלָיו שְׁבוּעָה אַף עַל הָעֶבֶד אוֹ הַקַּרְקַע שֶׁתִּבְעוֹ. שׁוֹאֶלֶת
הַגְּמָרָא: **וְאַבָּתְיָ** – עֲדַיִן לְפִי פֵּירוּשׁ זֶה, מְדוּעַ חַיָּיב שְׁבוּעַת מוּדֶה
בְּמִקְצַת עַל **הַכְּסוּת**, **הֲרֵי מַה שֶּׁטָּעָנוּ** כְּסוּת עֶבֶד גָּדוֹל **לֹא** הוֹדָה לוֹ
כְּלָל, **וּמַה שֶּׁהוֹדָה** לוֹ הַמּוֹכֵר בִּכְסוּת עֶבֶד קָטָן **לֹא טָעָנוּ** הַקּוֹנֶה כְּלָל,
וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הוֹדָה בְּמִקְצַת הַתְּבִיעָה וּפָטוּר מִשְּׁבוּעָה. מְיַישֶׁבֶת
הַגְּמָרָא: **אָמַר רַב פָּפָּא**, מְדוּבָּר **בְּרַיְילְפִי** – בְּבֶגֶד מְחוּבָּר גָּדוֹל,
וְהַמּוֹכֵר טוֹעֵן לֹא מְכַרְתִּי לָךְ אֶלָּא חֲתִיכָה מִמֶּנּוּ הָרְאוּיָה לְעֶבֶד קָטָן,
וְנִמְצָא שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת הַכְּסוּת שֶׁתִּבְעוֹ, וְכֵיוָן שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׁבוּעַת
מוּדֶה בְּמִקְצַת עַל הַכְּסוּת, מְגַלְגְּלִין עָלָיו שִׁישְׁבַּע גַּם עַל הָעֶבֶד.
רַב שֵׁשֶׁת מַקְשֶׁה עַל תֵּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: קַשְׁיָא לֵיהּ לְ**רַב שֵׁשֶׁת**,
וְכִי אֶת הַדִּין שֶׁל 'זוֹקְקִין' – שְׁחִיּוּב שְׁבוּעָה עַל מְטַלְטְלִין גּוֹרֵם לְחַיֵּיב
שְׁבוּעָה אַף עַל קַרְקַע מִדִּין גִּלְגּוּל **אָתָא לְאַשְׁמוּעִינַן** – בָּאָה הַמִּשְׁנָה
לְהַשְׁמִיעֵנוּ, הֲרֵי **תָּנְיָא** – שָׁנִינוּ דִּין זֶה בְּקִידּוּשִׁין (כו.), אִם תִּבַּע אֶת
חֲבֵירוֹ קַרְקַע וּמִטַּלְטְלִין וְנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה עַל הַמִּטַּלְטְלִין, **זוֹקְקִין**
הַנִּכְסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת – הַמִּטַּלְטְלִין גּוֹרְרִים **אֶת הַנִּכְסִים** שֶׁיֵּשׁ
לָהֶן **אַחֲרָיוּת** – אֶת הַקַּרְקָעוֹת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִישָּׁבַע אַף **עֲלֵיהֶן**. וּמְדוּעַ
הוּצְרְכוּ לְחַזֵּר וְלִשְׁנוֹת זֹאת בְּמִשְׁנָתֵינוּ.
מַחְמַת קוּשְׁיָא זוֹ מְפָרֵשׁ רַב שֵׁשֶׁת אֶת מִשְׁנָתֵינוּ בְּאוֹפֶן אַחֵר: **אֶלָּא**
אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, אָכֵן מְדוּבָּר בְּמִשְׁנָתֵינוּ שֶׁתִּבְעוֹ רַק עֶבֶד גָּדוֹל וְהוֹדָה
לוֹ בְּעֶבֶד קָטָן כְּפִי שֶׁסִּבְּרוּ בַּתְּחִילָה, **וְהָא מָנִי** – מִשְׁנָתֵינוּ כִּשִׁיטַת **רַבִּי**
מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר עֶבֶד בְּמִטַּלְטָלִין דָּמֵי – דִּין עֶבֶד כְּדִין מִטַּלְטְלִין,
וְכֹשֶׁם שֶׁנִּשְׁבָּעִים עַל מִטַּלְטְלִין כָּךְ נִשְׁבָּעִים עַל עֲבָדִים, וְלָכֵן
כְּשֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת נִשְׁבַּע עָלָיו. שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: **וְאַבָּתְיָ** – עֲדַיִן
מְדוּעַ חַיָּיב שְׁבוּעַת מוּדֶה בְּמִקְצָת, הֲרֵי **מַה שֶּׁטָּעָנוּ** – בְּעֶבֶד הַגָּדוֹל
שֶׁתִּבַּע מִמֶּנּוּ **לֹא** הוֹדָה לוֹ כְּלָל, **וּמַה שֶּׁהוֹדָה** לוֹ הַמּוֹכֵר בְּעֶבֶד קָטָן
לֹא טָעָנוּ הַקּוֹנֶה עֶבֶד זֶה כְּלָל, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הוֹדָה בְּמִקְצַת הַתְּבִיעָה,
וּמְדוּעַ חַיָּיב שְׁבוּעָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הַתְּנָא בְּמִשְׁנָתֵינוּ שְׁחַיָּיב
שְׁבוּעָה בְּאוֹפֶן זֶה, **סָבַר** לַהּ **כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל** שֶׁאֵין צָרִיךְ הוֹדָאָה מִמִּין
הַטְּעָנָה. דְּתָנֵן בְּמִשְׁנָה (שְׁבוּעוֹת לח:), אִם **טָעָנוּ** שֶׁחַיָּיב לוֹ **חֲמִשִּׁים**
וְהוּא הוֹדָה שֶׁחַיָּיב לוֹ **שָׁעוֹרִים, פָּטוּר** מִשְּׁבוּעָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הוֹדָה
לוֹ בְּמִקְצַת הַמִּין שֶׁתָּבַע אֶלָּא בְּמִין אַחֵר. **וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּיב**
שְׁבוּעָה, מִשּׁוּם שֶׁסּוֹבֵר שֶׁאַף אִם הוֹדָה שֶׁלֹּא מִמִּין הַטְּעָנָה חַיָּיב
שְׁבוּעָה. וּלְכָךְ מִשְׁנָתֵינוּ הַסּוֹבֶרֶת כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל חַיָּיבָה שְׁבוּעָה אַף
בְּטַעֲנַת עֶבֶד גָּדוֹל וְהוֹדָה לוֹ בְּעֶבֶד קָטָן שֶׁלֹּא מִמִּין הַטְּעָנָה. שׁוֹאֶלֶת
הַגְּמָרָא: **אַבָּתְיָ** – הֲלֹא עֲדַיִן אֵין לְחַיְּבוֹ שְׁבוּעָה, שֶׁהֲרֵי 'הֵילֵךְ' **הוּא**,
כְּלוֹמַר, הַמּוֹכֵר שֶׁהוֹדָה אוֹמֵר לְקוֹנֶה קַח לְךָ אֶת הָעֶבֶד הַקָּטָן אוֹ
הַשָּׂדֶה הַקְּטַנָּה שֶׁמְּכַרְתִּי לָךְ, וּבְאוֹפֶן זֶה אֵין שְׁבוּעַת מוּדֶה בְּמִקְצָת,
וּמִדּוּעַ שָׁנִינוּ שֶׁיִּשָּׁבַע הַמּוֹכֵר. מִיַּישֶׁבֶת הַגְּמָרָא: **אָמַר רָבָא**, יֵשׁ
לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה **בְּעָבְדָא דְּקָטַע לְיַדֵּיהּ** – אוֹתוֹ עֶבֶד קָטָן שֶׁהוֹדָה
בּוֹ קָטַע לוֹ הַמּוֹכֵר אֶת יָדוֹ, וְעַתָּה כְּשֶׁמּוֹדֶה עַל עֶבֶד זֶה אֵין זֶה הֵילֵךְ,
שְׁכֵּיוָן שֶׁפִּיחֵת מִדְּמֵי הָעֶבֶד עַל יְדֵי קְטִיעַת הַיָּד וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר קַח
אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא, אֶלָּא חַיָּיב לְהוֹסִיף לוֹ מֵעוֹת, אֵין זֶה הֵילֵךְ. וְכֵן
בְּשָׂדֶה יֵשׁ לְהַעֲמִיד שֶׁהַמּוֹכֵר חָפַר בָּהּ – בְּשָׂדֶה הַקְּטַנָּה **בּוֹרוֹת שִׁיחִין**
וּמְעָרוֹת וּנְתַקְלְקְלָה הַשָּׂדֶה, וְעַתָּה שֶׁהוֹדָה בָּהּ אֵין זֶה הֵילֵךְ, שְׁכֵּיוָן
שֶׁנִּפְחֲתוּ דְּמֵי הַקַּרְקַע עַל יְדֵי חֲפִירַת הַבּוֹרוֹת, אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר
לְקוֹנֶה קַח אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, אֶלָּא חַיָּיב לְהוֹסִיף לוֹ דְּמֵי הַפְּחָת,
וְאֵין זֶה הֵילֵךְ.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְבָרֵר אֶת תְּחִילַת תֵּירוּצוֹ שֶׁל רַב שֵׁשֶׁת. מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁרַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר שֶׁעֶבֶד כְּמִטַּלְטְלִין, **וְהָא**
רַבִּי מֵאִיר אִיפְּכָא שַׁמְּעִינַן לֵיהּ – הֲלֹא מִצִּינוּ שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי מֵאִיר
לְהֵיפֶךְ, שֶׁעֲבָדִים בְּקַרְקָעוֹת וְלֹא כְּמִטַּלְטְלִין, דִּתְנַן בְּמִשְׁנָה (ב"ק
צו:), **גָּזַל בְּהֵמָה** וְהִזְקִינָהּ בִּרְשׁוּתוֹ, אוֹ גָּזַל **עֲבָדִים** וְהִזְקִינוּ בִּרְשׁוּתוֹ,
מְשַׁלֵּם לִבְעָלִים **כְּפִי** שֶׁהָיוּ שׁוִים **בְּשָׁעַת הַגְּוֵילָה**, מִשּׁוּם שֶׁקִּנְאָם הַגּוֹזֵל
בְּשִׁינּוּי וּבִרְשׁוּתוֹ הִזְקִינוּ. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**, אֲמִנָּם בַּבְּהֵמָה שֶׁהִזְקִינָה
מְשַׁלֵּם כְּשָׁעַת הַגְּזֵילָה, אַךְ בְּגוּזַל **עֲבָדִים** וְהִזְקִינוּ, מַחְזִיר לוֹ הַגּוֹזֵל
אֶת הָעֲבָדִים כְּמוֹת שֶׁהֵם עַכְשָׁיו **וְאוֹמֵר לוֹ** – לִנְגִיד 'הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ',
שֶׁכֵּשׁוֹם שֶׁמְּצִינוּ (שָׁם צה.) שֶׁקַּרְקַע אֵינָהּ נִגְזֶלֶת וּבִרְשׁוּת בַּעֲלִיהּ
עוֹמֶדֶת גַּם אַחַר הַגְּזֵילָה, כָּךְ עֲבָדִים אֵינָם נִגְזָלִים וְאֵינָם נִקְנִים
לְגוֹזְלָן, וּלְכָךְ בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים הֵם הִזְקִינוּ, וְיָכוֹל לוֹמַר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ
לְפָנֶיךָ. אִם כֵּן מְבוֹאָר בְּמִשְׁנָה זוֹ שֶׁלְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר עֲבָדִים
בְּקַרְקָעוֹת וְלֹא כְּמִטַּלְטְלִין. מִתְרָצַת הַגְּמָרָא: **הָא לֹא קַשְׁיָא** – זֹאת
אֵינָהּ קוּשְׁיָא, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לְגָרוֹס בְּמִשְׁנָה בְּבָבָא קַמָּא **כִּדְמַחֲלִיף רַבָּה**
בַּר אֲבוּהּ אֶת הַשִּׁיטוֹת **וְתָנֵי** – וְשָׁנָה כֵּן, 'רַבִּי **מֵאִיר אוֹמֵר**, גּוֹזֵל בְּהֵמָה
וְהִזְקִינָהּ אוֹ עֲבָדִים וְהִזְקִינוּ **מְשַׁלֵּם כְּשָׁעַת הַגְּוֵילָה**, מִשּׁוּם שֶׁעֲבָדִים
כְּמִטַּלְטְלִין וְכֵיוָן שֶׁהִזְקִינוּ קְנָאָם הַגּוֹבֵב בִּשִׁינּוּי. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**,
אוֹמֵר לוֹ הַגּוֹזֵל לִנְגִיד שֶׁגּוֹזֵל **בְּאוֹפֶן** שֶׁגּוֹזֵל **עֲבָדִים** וְהִזְקִינוּ, 'הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ',
מִשּׁוּם שֶׁהָעֲבָדִים דִּינָם כְּקַרְקַע וְקַרְקַע אֵינָהּ נִגְזֶלֶת. נִמְצָא לְפִי
גִּירְסָא זוֹ שֶׁאֵכֶן לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר עֲבָדִים כְּמִטַּלְטְלִין, וּכְדִבְרֵי רַב
שֵׁשֶׁת.
מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: **אֶלָּא** כֵּיוָן שֶׁפֵּירֵשׁ רַב שֵׁשֶׁת דִּין מִשְׁנָתֵינוּ שֶׁנִּשְׁבָּעִין
עַל הָעֶבֶד כְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר, נִמְצָא שֶׁאַף הַמֶּשֶׁךְ מִשְׁנָתֵינוּ שֶׁנִּשְׁבָּעִין
עַל הַשְּׂדוֹת כְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר הוּא, הַסּוֹבֵר שֶׁנִּשְׁבָּעִין עַל הַקַּרְקָעוֹת
כִּדְיָן עֲבָדִים, **וּמַבָּאי** – מִנַּיִן לָרַב שֵׁשֶׁת דְּ**כָבַר רַבִּי מֵאִיר** דְּמַקְשִׁינַן –
שְׁמַקִּישִׁים **כַּרְקַע לְעֶבֶד** שֶׁיֵּשׁ דִּינָם שָׁוֶה, **מַה** עַל **עֶבֶד נִשְׁבָּעִין אַף**
עַל **כַּרְקַע נִשְׁבָּעִין**, דִּילְמָא **אַעֶבֶד הוּא דִּנְשְׁבָּעִין** – אוּלַי רַק עַל עֶבֶד
אָמַר רַבִּי מֵאִיר שֶׁנִּשְׁבָּעִין מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּמִטַּלְטְלִין, **אֲבָל אַכַּרְקַע לֹא**
נִשְׁבָּעִין, וְאִם כֵּן מְדוּעַ מְבוֹאָר בְּמִשְׁנָתֵינוּ שֶׁגַּם עַל שְׂדוֹת נִשְׁבָּעִין.
מְיַישֶׁבֶת הַגְּמָרָא: **לֹא סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לוֹמַר כֵּן
שֶׁרַבִּי מֵאִיר מְחַלֵּק בֵּין עֲבָדִים לְקַרְקָעוֹת, מִשּׁוּם דְּ**תַנְיָא** בְּבְרַיְיתָא,
הַמַּחֲלִיף עִם חֲבֵירוֹ **פָּרָה בַּחֲמוֹר**, **וְיָלְדָה** הַפָּרָה, וְלֹא יָדוּעַ אִם יָלְדָה
קוֹדֶם הַחֲלִיפִין אוֹ אַחֲרֵיהֶן, **וְכֵן הַמּוֹכֵר** אֶת **שִׁפְחָתוֹ** הַכְּנַעֲנִית בַּכֶּסֶף,
וְיָלְדָה וְלֹא יָדוּעַ אִם יָלְדָה קוֹדֶם הַמְּכִירָה אוֹ אַחַר הַמְּכִירָה, **זֶה** –
אֶחָד מֵהֶם **אוֹמֵר בִּרְשׁוּתִי** יָלְדָה וְשֶׁלִּי הוּא הַוָּלָד, **וְזֶה** – הַשֵּׁנִי **שׁוֹתֵק**,
זָכָה הָרִאשׁוֹן שֶׁטַּעֲנַת בְּרִי בּוֹלֵד. וְאִם **זֶה** – אֶחָד **אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ**, מִתֵּי
יָלְדָה, **וְזֶה** – גַּם הַשֵּׁנִי **אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ**, **וַחֲלוֹקִין** הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה בְּדִמֵּי
הַוָּלָד. וְאִם **זֶה** – אֶחָד **אוֹמֵר בִּרְשׁוּתִי** יָלְדָה, **וְזֶה** – הַשֵּׁנִי **אוֹמֵר**
בִּרְשׁוּתִי יָלְדָה, **יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ יָלְדָה** וִישִׁיאֶנָּה הַוָּלָד בִּרְשׁוּתוֹ.
וְהַטַּעַם שֶׁהַמּוֹכֵר נִשְׁבָּע וְלֹא הַקּוֹנֶה, **לְפִי שֶׁכָּל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה**
נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין – כָּל הַמְחוּיָבִים שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה חִיּוּב
שְׁבוּעָתָן הוּא כְּדֵי לְהֵיפָטֵר מִתַּשְׁלוּמִין, אֲבָל אֵין הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע כְּדֵי
לְחַיֵּיב אֶת הַנִּתְבָּע בְּתַשְׁלוּמִין, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין**
נִשְׁבָּעִין לֹא עַל הָעֲבָדִים וְלֹא עַל הַקַּרְקָעוֹת. וּמְדַיֵּיקֶת הַגְּמָרָא, **לְאוֹ**
מִכְּלָל – הַאִם לֹא מוּכָח מִמַּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין
נִשְׁבָּעִים עַל הַקַּרְקָעוֹת, **דְּרַבִּי מֵאִיר** חוֹלֵק עֲלֵיהֶם **וְסָבַר שֶׁנִּשְׁבָּעִין** עַל
הַקַּרְקָעוֹת, וּלְכָךְ אַף בְּמִשְׁנָתֵינוּ נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׂדוֹת.
שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: **מַבָּאי** – מִנַּיִן שִׁישׁ לְדַיֵּיק כֵּן מִדִּבְרֵי חֲכָמִים, **דִּילְמָא**

המשך בעמוד רד

'בְּשֵׁם' קָאָמְרוּ לֵיהּ – אולי כוונת חכמים לומר לרבי מאיר כִּי הֵיכִי דְּאוֹדֵית לָן – כשם שהודית לנו בְּקַרְקָעוֹת שאין נשבעים עליהם, אוֹדֵי לָן נַמִי בַּעֲבָדִים שאין נשבעים עליהם, ונמצא שאף רבי מאיר סובר שאין נשבעים על הקרקעות. ומביאה הגמרא ראיה לכך: תֵּדַע שאף רבי מאיר סובר שאין נשבעין על הקרקעות, דְּתְנַן במשנה (שבועות מב:), רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּקַרְקַע – המחוברים לקרקע וְאֵינָן כְּדִין קַרְקַע אלא כדין מטלטלין, וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ אלא סוברים שהמחוברים לקרקע הרי הם כקרקע. כֵּיצַד הוא האופן שעליו נחלקו, כגון שאמר לחבירו עֲשֵׂה גְּפָנִים טָעוּנוֹת – מלאות בענבים מֻקְרְתִּי לְךָ לשמור בקרקעי, וְהַלָּה – הנתבע אוֹמֵר לו אֵינָן אֶלָּא חָמֵשׁ – לא מסרת לי לשמור אלא חמש גפנים, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב את השומר שבועת מודה במקצת, משום שדין הענבים כמטלטלין ונשבעים עליהם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל הַמְחוּבָּר לַקַּרְקַע הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע, וכיון שהענבים מחוברין לקרקע אין נשבעים עליהם. וְאָמַר על כך רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לִיבָּצֵר אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – מחלוקת רבי מאיר וחכמים היא רק באופן שהענבים היו כבר מבושלות ועומדות ליבצר, דְּמַר – רבי מאיר סָבַר, כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָין – דין הענבים כאילו הם נבצרו והם כמטלטלין, ונשבעים עליהם, וּמַר סָבַר – חכמים סברו לַאו כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָין – דין הענבים בקרקעות שהרי עדיין לא נבצרו, ואין נשבעים עליהם. נמצא שאף לרבי מאיר אם לא היו עומדות ליבצר לא היו נשבעים עליהם, ומבואר שמודה רבי מאיר שאין נשבעים על קרקעות, ואם כן חוזרת הקושיא על תירוצו של רב ששת, אם משנתינו כרבי מאיר מדוע נשבעים על שדות.

מחמת קושיא זו חוזרת הגמרא לבאר את המשנה כתירוצו של רב הושעיא שהובא לעיל, ומיישבת את הקושיא שהקשו עליו: אֶלָּא לְעוֹלָם יש לפרש את משנתינו כְּדְרַבִּי הוֹשַׁעְיָא לעיל, שמדובר באופן שהקונה תובע עבד גדול בכסותו ושדה גדולה בעומריה, והמוכר מודה שמכר לו עבד קטן בכסותו ושדה קטנה בעומריה, ומתחייב המוכר שבועת מודה במקצת על הכסות והעומרים, ומכח שבועה זו מגלגלין עליו גם שבועה על העבד והשדה עצמם. וּרְקַשְׁיָא לָךְ על תירוץ זה, וכי בא התנא להשמיענו את הדין של 'זוֹקְקִין' – שהמחויב שבועה על מטלטלין מזקיקין אותו לישבע גם על קרקעות, הלא משנה ערוכה היא בקידושין (כו.) שמגלגלין שבועה אף על קרקעות. יש לתרץ דְּאִיצְטְרִיךְ התנא במשנתינו להשמיע זאת, משום שאם לא היה שונה דין זה סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר שִׁכְּסוּת הָעֶבֶד כָּעֶבֶד דָּמֵי, וכן עוֹמְרֵי הַשָּׂדֶה כְּשָׂדֶה דָּמֵי, ואף על כסות העבד או על עומרי השדה עצמם אינו מחויב שבועה, שהרי דינם כעבד וקרקע שאין נשבעים עליהם, לכך קָא מַשְׁמַע לָן המשנה שאין הדבר כן, אלא הכסות והעומרים עצמם דינם כמטלטלין ונשבעים עליהם, וכיון שכן אף מגלגלין שבועה על העבד והשדה.

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל. שנינו בברייתא: המחליף פרה בחמור וילדה, ואין ידוע אם ילדה המכירה או אחר המכירה, זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ מתי ילדה, וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ מתי ילדה, יַחֲלוֹקוּ המוכר והקונה בדמי הולד. מבארת הגמרא: הָא מַנִּי – כפי מי נשנתה ברייתא זו, כשיטת סוּמְכוֹס הִיא, דְּאָמַר סומכוס (ב"ק מו.) מָמוֹן הַמּוּטָל בְּסָפֵק בין שני בעלי דין, שניהם חוֹלְקִין בו.

מקשה הגמרא: איך אפשר להעמיד ברייתא זו כסומכוס, הלא אִימָּא סֵיפָא – שנינו בסוף הברייתא, זֶה – אחד מהם אוֹמֵר בִּרְשׁוּתִי ילדה, וְזֶה – השני אוֹמֵר בִּרְשׁוּתִי ילדה, יִשָּׁבַע הַמּוֹכֵר שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ יָלְדָה ויטול את הולד. וְלֵימָא הָכָא הוּא דְּאָמַר (לעיל ע"א) אֵין – אבן אָמַר סוּמְכוֹס ממון המוטל בספק חולקים אֶפִילּוּ ב'קְרִי וּבְרִי' – באופן ששני הבעלי דינין טוענים טענת ברי, אם כן אַמַּאי – מדוע אמרו בברייתא שיִּשָּׁבַע מוֹכֵר, הרי יַחֲלוֹקוּ מִיבַּעְיָא – היה לנו לומר שהמוכר והקונה יחלוקו בדמי הולד, שהרי גם באופן זה ששניהם טוענים ברי אמר סומכוס יחלוקו. מתרצת הגמרא: אמנם הברייתא כסומכוס היא, אך מוֹדֶה סוּמְכוֹס הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁבוּעָה דְּאוֹרַיְיתָא – באופן שיש על הנתבע חיוב שבועה מהתורה, שאין אומרים ממון המוטל בספק חולקים, וכיון שבסיפא של הברייתא מדובר שהקונה תובע מהמוכר שפחה וולד והמוכר מודה לו רק בשפחה, והרי הוא מודה במקצת שחייב שבועה מן התורה, ולכך נשבע ונוטל את כל הולד. מוסיפה הגמרא: וְאַף על פִּי שהמוכר שהודה אומר 'הילך' דהיינו קח לך את אותה שפחה שהודתי עליה, והאומר 'הילך' פטור משבועת מודה במקצת. צריך לומר שמדובר בִּרְקַמְטָעָה לְיָרְדָה – באופן שהמוכר חתך את יד השפחה, ועתה אין זה הילך, שכיון שהשפחה נפחתה בדמיה צריך הוא להוסיף ולשלם מה שנפחתה, וּכְדְרָבָא – כמו שתירץ כן רבא לעיל.

משנה

הַמּוֹכֵר את עצי זֵיתָיו כדי שיקוץ אותם הקונה לְעֵצִים – להשתמש בהם כעצי שריפה, ושהה הקונה מלקוצצם, וְבזמן זה העצים עָשׂוּ – גידלו זיתים רעים בשיעור של פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לְסָאָה, כלומר, אם יסחוט סאה של זיתים יהיה לו שיעור שמן פחות מרביעית לוג, חֲרֵי זיתים אֵלּוּ שֶׁל הקונה שהוא בַּעַל הָעצי זֵיתִים, אבל אם עָשׂוּ – גידלו זיתים טובים שאפשר להוציא מהם שיעור של רְבִיעִית לוג שמן לְסָאָה זיתים, וכל אחד טוען טענתו, זֶה – הקונה אוֹמֵר זֵיתַי – העצים שקניתי גִּדְּלוּ את הפירות והרי הם שלי, וְזֶה – המוכר אוֹמֵר אַרְצִי – הקרקע שלי גִּדְּלָה את הפירות והרי הם שלי, יַחֲלוֹקוּ המוכר והקונה בפירות שגדלו, שהרי גם הקרקע וגם העצים גרמו לפירות שיגדלו. וכן באופן שֶׁשָּׁתַל נָהָר זֵיתָיו – עצי זית שלו וְנָתָנָם לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבֵירוֹ, וגדלו שם פירות, זֶה – בעל הזיתים אוֹמֵר זֵיתַי – עצים שלי גִּדְּלוּ את הפירות ושלי הם, וְזֶה – בעל הקרקע אוֹמֵר אַרְצִי – קרקע שלי גִּדְּלָה את הפירות ושלי הם, יַחֲלוֹקוּ שניהם בפירות שגדלו, שהרי גם הקרקע וגם העצים גרמו לפירות שיגדלו.

גמרא

שנינו במשנה: המוכר זיתיו לצורך עצים ושהה הקונה מלקוצצם, ועשו הזיתים בשיעור פחות מרביעית שמן לסאה, הרי אלו של בעל הזיתים, ואם עשו שיעור רביעית שמן לסאה יחלוקו. מבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – איך מדובר, אִי דְּאָמַר לֵיהּ המוכר לקונה קוֹץ לַאֲלַתֵּר – קצוץ מיד את העצים מהשדה שלי, אֲפִילּוּ הוציאו שמן בשיעור של פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לסאה נַמִי יהיו שייכים לְבַעַל הַקַּרְקַע, שהרי הקפיד עליו שלא ישהם וישתמש בשדהו. וְאִי דְּאָמַר לֵיהּ המוכר לקונה כָּל אֵימַת דְּבָעֵית קוֹץ – מתי שתרצה קצוץ אותם, אֲפִילּוּ הוציאו שמן בשיעור רְבִיעִית לסאה נַמִי יהיה הכל לְבַעַל הַזֵּיתִים ולא יחלוקו. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא – מדובר באופן דְּאָמַר לֵיהּ סְתָמָא – שהמוכר מכר לקונה בסתם ולא קבע עמו זמן קציצת העצים. ולפיכך אם הוציאו שמן בשיעור פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לסאה, הרי הם של הקונה, משום שלֹא קָפְדֵי אִינְשֵׁי על דבר מועט כזה, והסכים המוכר שהקונה יקחם לעצמו. אבל אם הוציאו שמן בשיעור רְבִיעִית לסאה, יחלוקו, משום דְּקָפְדֵי אִינְשֵׁי על שיעור זה, ואין המוכר מוחל לקונה על כך.

הגמרא מבארת כיצד מחשבים שיעור 'רביעית' השנוי במשנה: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, וּ'רְבִיעִית' שֶׁאָמְרוּ במשנתינו, מחשבים אותו